

Uitgevlogen jongen van Boomvalk *Falco subbuteo* langdurig op de grond

P.D. Ganzeboom

In de meeste artikelen lees ik dat jonge Boomvalken in de omgeving van het nest vooral in bomen of masten vertoeven. Fiuczynski (2011: 179) schrijft hierover zelfs: *Die schnelle motorische Entwicklung ist bemerkenswert und anders als (baumbrütenden) Wanderfalken landen die frisch Flügel wohl nie auf dem Boden.* Ook Henrik de Nie (2013) schrijft dat de jonge valken, van welke het nest in een hoogspanningsmast gelegen was, de neiging lijken te hebben om zich de hele broed- en verzorgingsperiode op hun nestmasten te richten.³ De indruk zou dus kunnen bestaan dat jonge Boomvalken vrijwel nooit op de grond zitten. Mijn eigen waarnemingen van een koppel Boomvalken in Spijkenisse (in 2011 en 2012) lieten iets anders zien.

Het territorium waarover ik het heb, ligt aan de zuidrand van Spijkenisse (polder Oud Schuddebeurs). De masten maken deel uit van een tracé dat bij Nieuw-Beijerland over de watergang Het Spui heen loopt en zich in westelijke en vervolgens noordelijke richting uitstrekt richting Heenvliet, dwars door de polders Simonshaven en Biert. De Boomvalken bezetten in ieder geval in 2010, 2011 en 2012 een van de masten in de polder Oud Schuddebeurs. Dit is akkerland waarop wintertarwe, maïs, suikerbieten en aardappels worden verbouwd. Ten noorden ervan ligt op 400 m afstand de bebouwing van Spijkenisse, ten zuiden, aan de overkant van het Spui, de kern Nieuw-Beijerland. Het gebied bestaat verder uit weiland. De masten liggen 400 meter van elkaar. De onderste traversen bevinden zich op ongeveer 35 meter hoogte. De enige bomen in de nabijheid van een van de masten staan in een kraaienbosje, dat op zijn kortst 300 m van een van de masten verwijderd is. Hier nestelt jaarlijks een Buizerd *Buteo buteo* en mogelijk ook een Sperwer *Accipiter nisus*.

In deze contreien heb ik de Boomvalken in 2011 en 2012 intensief geobserveerd. Tot het moment van uitvliegen waren de oudervogels in de masten te vinden: tijdens de broedtijd het vrouwtje op het nest, het mannetje ergens hoog in dezelfde mast, of in een van de volgende masten, behalve bij harde wind. Dan bevonden zij zich op de akker, soms, maar niet noodzakelijkerwijs, op een kluit. Op het moment dat de jongen uitvlogen, was een gedeelte van het gewas al geoogst (meestal het graan). Ergens in de buurt van een van de masten lag dus altijd een grote lap stoppelveld.

Na enkele dagen over de traversen te hebben getakkeld, vlogen de jongen uit. In beide jaren bleven zij de eerste dagen aan (op) de betonnen voet van de mast zitten,

³ In deze Takkeling beschrijft Henrik de Nie echter een broedgeval waarbij de jongen, en dan vooral een geadopteerd jong, veelvuldig in grasland rondliepen en daar zelfs foerageerden op insecten.

vrijwel voortdurend bedelroepend. De weken daarna zaten de jonge vogels vrijwel voortdurend op het stoppelveld, soms knus bij elkaar, zoals jonge Boomvalken plegen te doen, maar meestal enkele tientallen meters van elkaar verwijderd. Hun moeder zat eveneens op het veld, wakend (met voldoende zicht op predatoren, daar hoofdzakelijk bestaand uit Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*, een sporadisch passerende Havik *Accipiter gentilis*, Buizerd en later in het jaar ook Slechtvalk *Falco peregrinus*).

Prooioverdrachten vonden in de lucht plaats, van man naar vrouw en daarna van vrouw naar een van de jongen. De prooi werd verorberd op het veld. Speelvluchten, oefenvluchten en jachtvluchten op libellen, dat alles vond plaats vanaf en boven het stoppelveld (opstijgen, spelen en landen met een mooie glijvlucht, de laatste meters laag boven de grond). De nestmast, of een van de aanpalende masten, werden slechts af en toe bezocht, voor een korte rustpauze, een hazenslaapje, als tussenstop tijdens speelvluchten en bij het oefenen van het landen. Ik heb niet vastgesteld dat de jonge valken zich overdag in het bijzonder tot de nestmast aangetrokken voelden. Slechts op twee dagen in 2012 heb ik waargenomen dat de jonge valken enige keren in een kale boom zaten op de hoek van het verderop gelegen kraaienbosje. Het slapen 's nachts gebeurde naar mijn idee wel in de masten, hoewel ik dat niet heb kunnen toetsen in het duister. Tot laat in de avondschemering en na het opkomen van de zon was het veld favoriet. Op één dag, toen het 's morgens erg miste, besloten de valken, die anders met het krieken al op de wieken gingen, om daarmee te wachten totdat de mist was opgetrokken, waarna ze de rest van de dag op het stoppelveld verbleven. Ik leid hieruit af dat zij 's nachts in de mast hadden gezeten. Ik heb geen tijd gehad om dit nader te onderzoeken (als dagloner met behoefte aan nachtrust). Ter voorkoming van nachtelijke predatie door bijvoorbeeld marterachtigen (of katten) lijkt het aanmerkelijk dat 's nachts in de masten wordt geslapen.

Een populierbroedend paar in Spijkenisse (2012 en 2013) vertoonde volkomen ander gedrag, meer overeenkomend met wat Henrik de Nie en Fiuczynsky beschreven, namelijk dat de jonge valken in de buurt van de nestboom bleven en zich in bomen ophielden, of in een van de talrijk aanwezige surrogaatbomen (lichtmasten op het sportcomplex), met een voorkeur van de jongen overigens voor deze masten/lichtkappen (op ongeveer eenderde hoogte van de populieren). Het vrouwtje gaf de voorkeur aan het uiterste topje van enkele favoriete populieren, ongetwijfeld in verband met het uitzicht (Havik, Buizerd, Slechtvalk en een passerende Wespendif *Pernis apivorus* vormden hier het aanbod van predatoren).

Discussie

Het paar in de hoogspanningsmast had geen bomen of lichtmasten ter beschikking anders dan de nestmast en de 400 meter verderop gelegen 'buurmasten', zodat de jongen hadden te gebruiken wat er wel was: een stoppelveld. Traditioneel is de Boomvalk in Nederland een vogel van bossen (nabij open gebied en heidevelden).

In dat habitat lijkt het aannemelijk, zoals de literatuur bevestigt, dat de jonge valken zich voornamelijk ophouden in bomen.

Foto. Jonge Boomvalk op het stoppelveld, met toeschouwer, Polder Oud Schuddebeurs, 23 september 2011 (Foto: P.D. Ganzeboom). ⁴ *Fledgling Hobby on stubble field, with Hare close by, polder Oud Schuddebeurs, 23 September 2011.*

De moderne Boomvalk komt echter steeds meer voor in open landbouwgebied. Aannemend dat Boomvalken geen kennis hebben van het oogstmoment van gewassen, die alle nog maar net boven de grond komen op het moment dat zij het nest uitkiezen, is de vraag wat er zou gebeuren als de boer eens geen graan zou verbouwen. En er dus bij het uitvliegen geen stoppelveld beschikbaar zou zijn. Het kan bijna niet anders dat de valken dan in de aanwezige masten zouden blijven zitten. Hoe dan ook lijkt het erop dat de wijze waarop jonge valken zich gedragen (qua voorkeurszitplaats) niet zozeer wordt bepaald door hoe zij hiervoor geprogrammeerd zijn, maar eerder door de vraag wat voor zitplaatsen beschikbaar zijn. En dat zij voldoende flexibel zijn om hun gedrag aan te passen. Ik ben benieuwd wat de ervaringen van anderen zijn met Boomvalken in open gebieden, zoals in de uitgestrekte Noordoostpolder.

⁴ Meer foto's van op de grond zittende Boomvalken zijn te vinden op mijn website. Op de film 'Het boomvalkjaar 2011' is dit in diverse fragmenten ook te zien.

Summary

Ganzeboom P.D. 2014. Ground-dwelling Hobbies *Falco subbuteo*. De Takkeling 22: 129-132.

In an open polder in Zuid-Holland, a province in the western Netherlands, Hobbies have been nesting on crow's nests in electricity pylons in (at least) 2010-12. The polder consists of arable land with maize, potatoes, winter wheat and sugarbeets as main crops. Trees are mostly absent, except for a woodlot that is home to a Buzzard *Buteo buteo* pair (and possibly a pair of Sparrowhawks *Accipiter nisus*). The breeding Hobbies use the pylons as sitting posts, except during high winds when they resort to resting on the ground. Although the fledglings used the concrete base of the electricity pylons in the first few days after leaving the nest, they took to sitting on stubble fields (wheat had been harvested in the mean time) later on, often accompanied by the female, occasionally changing to positions in the electricity pylons or the woodlot. Roosting at night probably was confined to the pylons, although this was not confirmed.

Literatuur

- Fiuczynski K.D. 2011. Der Baumfalke. Neue Brehm-Bücherei 575. Westarp Wissenschaften, Hohenwarsleben.
- Nie H. de. 2013. Verschillen in gedrag van jonge Boomvalken *Falco subbuteo* na het uitvliegen. De Takkeling 21: 211-220.
- Potters H. 2001. Ook Boomvalken *Falco subbuteo* nemen wel eens een zonnebad. De Takkeling 9: 159-160.

Adres: peterdestadsvogelaar@gmail.com, website: www.boomvalken.nl